

Klic TRIGLAVA

LETO XV.

LONDON, 24.FEBRUARJA 1962.

ŠTEV.273.

VIDALI V KANOSI

Ako gledamo na dogodke iz svetovnega gledišča, je nedavni Vidalijev obisk v Sloveniji kajpak tako malo pomemben, da svetovni tisk praktično o njem niti poročal ni. Če ga pa gledamo z vidika slovenskih interesov, se nam pa zdi, da gre za dokaj več kot pa le za vljudnostni sestanek dejanskega šefa tržaške Komunistične partije Italije Vittoria Vidalija in sekretarja Zveze komunistov Slovenije Mihe Marinka.

Da bi prav razumeli ta dogodek, ne smemo pozabiti, da je bil Vidalije den najbolj trdovratnih kominformovcev, ki so se upirali destalinizaciji in s tem normalizaciji odnosov z jugoslovanskimi tovariši. Vidalije je sicer pozneje na množičnem zborovanju v tržaškem Arcobalenu zavrnil tisti tisk, ki je primerjal njegovo pot v Ljubljano z romanjem cesarja Henrika IV. pred skoro devetsto leti v Kanoso, češ da ni niti on cesar niti Miha Marinko papež. Toda če bo posredni ali neposredni uspeh tega ljubljanskega obiska za Vidalija tak, kakršne so bile posledice romanja za Henrika IV., v logičnem razmerju kajpak, potem je prav gotovo šlo za Kanoso. Razlika bo le na drugi strani: medtem ko je imel papež Gregor VII. škodo zaradi Kanose, si Miha Marinko kot komunist zaradi tega gotovo ne bo dolal težke vesti. Za kaj pa je dejansko zdaj šlo, pa bomo prav razumeli, če pogledamo na stvari nekoliko širše.

Predvsem je moralo postati tudi Vidaliju jasno, da je destalinizacija resna zadeva in da se je Komunistična partija Italije, v katere Centralnem komiteju sedi tudi Vidalije, odločno postavila na "napredno", nedogmatično, protistalinsko stran. Na kongresu Svetovne zveze sindikatov v Moskvi so bili Italijani med najbolj glasnimi in "naprednimi": zavzemali so se za večjo samostojnost sindikatov posameznih držav. To je tem bolj pomembno, ker so voditelji teh sindikatov v Centralnem komiteju KPI. Torej je jasno, da se je za to zavze malo tudi italijansko komunistično vodstvo. Ko so pozneje v plenumu Centralnega komiteja razpravljali o 22.kongresu sovjetske komunistične partije, so se odločno postavili na protistalinsko stališče. Tako je postalo jasno, da bodo morali Vidalija slejkoprej razkrinkati kot stalinista ali dogmatista, če se bo še nadalje upiral splošni politiki KPI, ki je že nekaj časa sem bila prijaznejša do Jugoslavije. Čeprav je tržaška partija del Komunistične partije Italije, je vendar dokaj samostojna in bi teoretično bil možen Vidalijev upor po zgledu male Albanije. Toda praktično vzeto, prvič Trst ni samostojna država, drugič pa industrijski državi, kot je Italija, Kitajci nimajo kaj obljubljeni ali v čem služiti za zgled.

Druga reč je italijanska notranja politika. Vidalije je v zgoraj omenjenem govoru rekel, da služi njegov obisk in pomirjenje s titovci kot "prispevek k obratu na levo" v Italiji. To sicer ni povsem točno, kajti Fanfanijev obrat na levo velja samo za socialista Pietra Nennija ne pa za komuniste Palmira Togliattija. Obrat na levo, kot si ga zamišljajo krščanski demokrati, naj bi dokončno odcepil socialiste od komunistov v Italiji, kjer so oboji še vedno dokaj tesno pove

zani izza vojne zaradi nezaupanja do demokristjanov. Skrajni cilj je torej, izolirati komuniste, ki so se v Italiji okrepili. Zato se zdi demokrščanski obrat na levo, proti socialistom, edini izhod; če bi razvoj šel namreč po stari poti naprej brez pomembnih socialnih reform, bi se utegnilo zgoditi, da bi prišla združena levica na oblast povsem na demokratičen način, to je z "volilnimi krogličami". Skok v "ljudsko demokracijo" bi bil potem samo še vprašanje časa. Jasno je, da so komunisti vedno čakali na to in razvoj tako tudi predvidevali. Zato jih je Fanfanijev obrat na levo bolj presenetil kot pa ne. Javno so komunisti sicer ta obrat pozdravili, ker bi jih sicer zavrnitev stala prijateljstvo s socialisti, katerega kajpak ne morejo tvegati; komunisti in socialisti namreč še vedno sodelujejo po občinah in v sindikatih. V tem pogledu utegne biti torej ta komunistična taktika uspešna, ker je dvojnljivo, če bo Nenni potegnil za seboj vse socialiste. Po drugi strani je pa jasno, da komunisti ne mislijo iskreno podpirati tega vladnega obrata na levo, kajti oni čakajo na "resnični obrat na levo", kot je minulo nedeljo zapisala UNITA; jasno je torej, da bodo delali vse mogoče in da bodo preko svojih socialističnih zvez zahtevali drastičnejše gospodarsko-socialne reforme, ali pa bodo takšne vladne reforme z vsemi mogočimi triki izigravali in onemogočali. Politična borba bo torej gotovo v prihodnjih letih zelo trda, a zdi se, da Fanfaniju ni preostalo drugega, kot da jo je sprejel.

Tretji faktor pri vsem tem pa je - široko vzeto - vprašanje administrativne ureditve Italije, ozko vzeto pa vprašanje avtonomne dežele Furlanije-Julijske Benečije. In to zadnje, se zdi, je Vidali ja najbolj sililo, da se je podal v Kanoso. Zakaj?

Nenni je med drugim zahteval od Fanfanija, da pride do uresničitve upravnih razdelitev Italije na 19 oblasti. Doslej so ostvarili le štiri: Sicilijo, Sardinijo, Val d'Aosta in pa Trento-Alto Adige. V načrtu je bila tudi peta, Furlanija z Julijsko Benečijo, toda zaradi Svobodnega tržaškega ozemlja so jo odložili. Zdaj Fanfani pristaja na to, da uresničijo tudi peto oblast, ni pa za to, da bi preuredili celotno Italijo, ker bi v tem primeru šlo za spremembo ustave. Sodeč po Siciliji in Sardiniji je samouprava takih oblasti dokaj velika in se Rim ne more dosti vmešavati, dočim to lahko počne na ve liko preko svojih prefektov v navadnih provincah.

Tako gre v Vidalijevem primeru za čisto jasno politično računico: kdo bo imel večino v samoupravni oblastni skupščini? Če izvzamemo furlanske nacionaliste, so ostale politične skupine silno pisane družba. Vsakokratne občinske ali pokrajinske volitve to odkrivajo. Komunistom mora biti jasno, da si levica ne more privoščiti razklanosti, ako hoče dobiti oblast v roke, ker bodo samo komunisti, socialisti in titovci skupaj nekaj pomenili proti demokristjanom ali proti združeni desnici.

Že dalj časa je videti, kako Jugoslavija stremi po likvidaciji politične samostojnosti titovskih političnih organizacij pri zamejskih Slovencih. Začelo se je na Koroškem, ko so se titovci politično vtopili v avstrijsko Socialistično stranko, nadaljevalo nato na Goriškem, kjer so šli titovci v Nennijevo socialistično stranko in zdaj naj bi se končalo v Trstu, kjer še vedno obstoja titovska Neodvisna socialistična zveza. To so sicer že ponujali Nennijevim socialistom, toda do končne kupo-prodaje še ni prišlo. Kdo jo bo torej dobil?

Zato torej Vidalijevo romanje v Kanoso.

Kakšen pomen in kakšen vpliv pa utegne vse to imeti na demokratske Slovence na Goriškem in Tržaškem, pa je vprašanje, na katerega si bodo morali oni sami kmalu odgovoriti. Upamo, da bomo lahko nekaj o tem spregovorili prihodnjič.

NA ŠKOFA SE OBRAČAMO

Ako je vest dunajske PRESSE točna, potem smo Slovenci dobili po dolgem času svojega nadškofa in Slovenija novo nadškofijo - ljubljansko. Po tej vesti naj bi namreč papež Janez XXIII. ob priliki petstoletnice ljubljanske škofije (ust. 1461.) to povišal v nadškofijo. Ni izključeno, da gre šele za prvo vest in torej ne še za uradno spremembo, ki gotovo potrebuje raznih formalnosti na strani Vatikana pa tudi Jugoslavije in ki utegne biti oznanjena, če smemo tako upati, ob priliki napovedanih petstoletnih slovesnosti. Zaenkrat je še ob zadnjem obisku na Komisiji za verska vprašanja prevz. g. Anton Vovk nastopal kot škof. Kakorkoli že, Slovenci smo gotovo veseli in hvaležni za to odločitev sv. očeta, ki zares ni mogla priti ob bolj primernem času.

Zadnjič smo v uvodniku pisali o cerkvenem zedinjenju. Objavili smo daljši, iskreno pisani članek č. g. Stanka Janežiča. Srbsko-hrvatsko besedilo bo javnosti posredoval pariški SAVREMENIK. V zvezi z našim pisanjem smo zdaj dobili pismo, ki ga danes objavljamo. Iz zelo tehtnih razlogov pismo ni podpisano, dasi bi ga raje videli polno podpisane. Pisec je dobro znan uredništvu. Čeprav ga smemo smatrati kot "preprostega" slovenskega vernika, ima pismo vendar poseben pomen, ker je avtor širom poznan v slovenski javnosti in njegovega vpliva v javnosti ni moč podcenjevati. Osrednje točke v pismu gotovo ni moč ovreči: da namreč tuje cerkvene oblasti vsaj z molkom če že ne aktivno podpirajo raznarodovanje Slovencev. O tem smo dokumentarno pisali že v aprilu 1960, ko smo objavili poznano poročilo o cerkvenih razmerah na Koroškem. Pozneje smo bili obveščeni, da so zadevno poročilo obravnavali v Kongregaciji v Vatikanu, toda kakih izboljšav v tem oziru niti ni čutiti niti videti. Zato smo sklenili ubrati zdaj drugo pot: obračamo se na našega ljubljanskega škofa Prezvzišenega gospoda Antona Vovka, kateremu pošiljamo zadevno snov v proučitev in z iskreno prošnjo, da po svojih zvezah posreduje, da bo za našo manjšinsko bolečino zvedel sam sv. oče. Prepričani smo, da bo Prezvzišeni dobil priliko, ko bo stvar lahko prikazal v pravilni luči, da tu namreč ne gre za birokratično vmešavanje enega ordinarija v posle ali področje drugega, kar Sv. Stolica gotovo ne bi trpela. Gre za mnogo, mnogo več: v času, ko katoliška Cerkev dela na tem, da pride do krščanskega zedinjenja, ko se predvsem s tem namenom sklicuje vesoljni cerkveni zbor, je gotovo neobhodno potrebno, da preneha škandalozno početje nekaterih ordinarijev proti slovenskim vernikom samo zato, ker so - Slovenci. Bratje pravoslavne veroizpovedi, pri katerih so nacionalna izročila in čustva dokaj pomemben faktor tudi v njihovi Cerkvi, gotovo ne morejo s simpatijami spremljati pri zadevanju katoliške Cerkve za zedinjenje, ko pa lahko sami na lastne oči vidijo, ob mejah Jugoslavije, kam pelje nekrščansko postopanje nekaterih cerkvenih dostojanstvenikov, ne da bi Sv. Stolica to preprečila.

Ljubezen do rodni bratov in iskreno prizadevanje za krščansko edinstvo nam narekujeta, da se javno obračamo na bodočega slovenskega metropolita: Prezvzišeni, slovenski narod pričakuje od Vas, da postanete sodobni slovenski Mercier!

Dasli smo politični list, vendar nimamo niti najmanjšega namena vmešavati msgr. Vovka v kakršnokoli politični zadevo. Naše pisanje v dobi petnajstih letih, kar izhaja naš list, je dokaz, da smo vedno zahtevali, naj se cerkveni dostojanstveniki ne vmešavajo v politične posle. Zato javno, v naprej, oznanjamo naš nameravani korak, da bi jugoslovanske oblasti lahko v naprej videle, da nam gre zgolj za posredovanje ljubljanskega škofa pri Vatikanu v vprašanju izključno cerkvenih zadev.

PEPELKA V ŠOLI

Dokler so titovci uvajali šolske reforme, ki naj bi "modernizirale" pouk, se jih je še dalo razumeti, čeprav so napravili dovolj ne potrebne zmede in dosegli malo izboljšav. Ko pa so tem reformam pridružili še reforme o finansiranju šolstva, so zmešali brozgo do dna in se ne morejo niti bahati, da služijo lastnim interesom. Na dveh mestih poročamo danes, kakšna je ta brozga.

Prve reforme naj bi uvedle osemletno osnovno izobrazbo, ki naj bi bila za vse enaka in za vse obvezna. Beta izkušenj so potrdila, da je teoretična enakost neizvedljiva in nezaželena, ker sposobni otroci že preje kot pri 14 letih lahko pridobe posebno znanje, če jih ne ovirajo manj nadarjeni. Tako je prišlo do tega, da na primer v Ljubljani vsi višji razredi osmoletk niso enaki: tista pri bivših nunah je recimo na najboljšem glasu, da otroke res kaj nauči. Izkušnje so pač dale prav umerjenejšim in pametnejšim glasovom, ki so bili ob uvajanju reforme prekrižani.

Če kričači že niso mogli predvideti, kako se bo razvijala šola, bi jih prve izkušnje morale izučiti, da naglica ni dobra. Pa jih niso. Lotili so se reformiranja financ. V splošnem zagonu decentralizacije in prenašanja pristojnosti na občine so nanje naprtili tudi vzdrževanje šol in plačevanje učiteljev. Prav v Srbiji, kjer so bili reformatorji najbolj glasni, so jih lastne reforme najbolj tople; po nerazvitih krajih nekaj šol sploh odprli niso z novim šolskim letom, v Beogradu pa imajo v nekaterih šolah pouk v treh ali celo v štirih izmenah.

Denarja primanjkuje tu in tam. V revnih krajih še obstoječih šol ne morejo vzdrževati. V mestih pa ne morejo ustanavljati novih, kot bi bilo potrebno. Denarja včasih občine nimajo, včasih ga pa ne čajo dati. Zakaj bi recimo Kranj plačeval za internat, v katerem stanujejo dijaki tudi iz drugih občin? Kadar se začnemo igrati z de centralizacijo, je težko nehati; predvsem pa je težko apelirati na politično zavest, da bi popravili napake, katere so v centru nepolitичno zagrešili.

Prav tako pozivanje je zaenkrat edino, kar so napravili za reševanje tega vprašanja. Sledeč pozivu z vrha so tudi sklicali konferenco; treba pa jih je - sklicatelje in vse, ki so odgovorni za vzgojo - obdolžiti vsaj pomanjkanja domišljije in slabega okusa, če ne nespaneti, da so na konferenci v isti sapi razpravljali o šolstvu in o fizikulturi, to se pravi o športu in telovadbi, kot da bi bilo vse enako vredno. Ali je res enako vredno, ali zna otrok pisati in brati ali pa prekopicovati kozolce? Ne zanikujemo dobrodejnosti športa za zdravje in zdravja za življenje, pa vendar bi rekli, da prosvete in fizikulture (da se izražamo z besedami, ki so vseč titovskim birokratom) ne gre tlačiti v isti koš.

Prav čudno je, da je šolstvo v sedanji Jugoslaviji Pepelka, bore plačani učitelji pa zaničevan stan. Razlog je pač v povečevanju proizvodnje. Prav gotovo je, da proizvodnja prinaša bogastvo; a v moderni družbi je proizvodnja ozko vključena v celotno družbeno delovanje in nikakor ne more biti sama sebi namen. Če to titovcem ne gre v glavo in se jim zdi preveč mistično, naj pomislijo, da tovarne rabijo pismene delavce in izobražene inženirje, da je ene in druge treba vzgajati in da morajo to vzgojo "kadrov" opraviti ponižni učitelji in pozabljeni profesorji v tolikanj zanemarjenih šolah. Z vsem industrijskim razvojem torej ne bo nič, če ne bodo posvetili več pozornosti in naklonili več denarja tem osnovnim pogojem napredka.

HRVAT O SRBIH

Na naslednjih straneh priobčujemo članek g.dr. Branka Pešlja, nekdanje ga osebnega tajnika dr. Vladka Mačka, zdaj odvetnika v Washingtonu. Če prav govori avtor v lastnem imenu, imajo njegove besede gotovo večji pomen z ozirom na položaj, ki ga je imel, in vpliv, ki ga poseduje. Na članek se bomo vrnili z našim komentarjem prihodnjič.

UREDNIŠTVO

BRANKO M. PEŠELJ:

SRBI V HRVATSKI

Pisati o temi "Srbi v Hrvatski" na način, ki bo zadovoljil tako Hrvate kot Srbe, ni lahko. Rekel bi celo, da je nemogoče. Kljub temu, da ugodim urednikovi želji, bom poskušal obdelati problem položaja Srbov v Hrvatski s čim večjo objektivnostjo in čim manj predsodkov, tako da bi se mogli vsaj približati, ako že ne dognati objektivno resnico.

Po popisu prebivalstva iz 1.1953, živi v današnji Ljudski Republiki Hrvatski 588.000 Srbov odn. 14.5%. To je precej manj kot v bivši Troediniki pred prvo svetovno vojno (Hrvatski, Slavoniji in Dalmaciji v svojih zgodovinskih mejah), kjer jih je bilo 28%, ali v Banovini Hrvatski 1.1939, kjer jih je bilo okrog 18%. Vzrok zmanjšanja števila Srbov v Hrvatski nima nikakršne zveze s pokolji Srbov, ki so bili izvršeni za časa Paveličevega režima. Statistike kažejo, da posamezni srbski okraji v Hrvatski, kot n.pr. Vrgin Most ali Korenica, imajo danes enako število Srbov kot bi jih imeli, da ni bilo pokoljev, odnosno, da je njihovo število normalno v odnosu na naravni prirastek zabeležen po 1.1941. Končno je poznano dejstvo, da je v medsebojnem klanju za časa 1941-45 padlo prav toliko, ako ne celo več Hrvatov, vključno muslimanov, kot Srbov.

Dve stvari sta povzročili zmanjšanje števila Srbov. Ena, odcepitev gotovih periferijskih predelov, kot sta vzhodni Srem in Boka Kotorska, kjer je bilo Srbov posebno veliko, od zgodovinske Troedinke; in druga, pripojitve Hrvatski po drugi svetovni vojni vrsta čisto hrvatskih krajev kot so Istra, Rijeka in jadranski otoki, ki so povečali hrvatsko prebivalstvo v Republiki Hrvatski za okrog 250.000 duš.

Čeprav je odstotek Srbov v današnji Hrvatski precej manjši kot popreje, je še vedno precej visok. Vendar pa važnost in položaj Srbov v Hrvatski ne zavisita samo od njihovega absolutnega ali relativnega števila. Mnogo važnejša je vloga, ki jo vršijo v političnih odnosih med Srbi in Hrvati nasploh in zlasti še pri urejevanju srbsko-hrvatskih odnosov. Da bi prišli vsaj do nekih objektivnih zaključkov, ki se porajajo s študijem tega problema, je potrebno, po mojem mišljenju, prvič, pregledati splošni položaj Srbov v Hrvatski; drugič, navesti dejstva, katera morajo priznati Hrvati, ako žele biti objektivni; in tretjič, navesti dejstva, katera morajo sprejeti Srbi, zlasti oni v Hrvatski, ako želimo pomagati in zasledovati pravilno ureditev srbsko-hrvatskih odnošajev.

SPLOŠNI POLOŽAJ

Zgodovinsko dejstvo je, da se je pravoslavni živelj naselil v Hrvatski za časa turških vojn na Balkanu, kar je relativno kasno - od 15. do 17. stoletja. Najboljši dokaz za to trditev je dejstvo, da tam, kjer ni bilo turške oblasti - n.pr. v severnozahodni Hrvatski in ob morju - ni srbskega življa. Zgodovinsko dejstvo je tudi, da vsi pravoslavni, ki so se naselili v Hrvatski v tem obdobju, niso bili Srbi, ampak da so vključevali tudi Vlahe, Cincarje, Grke in druge. Čisto srbski element se je naselil v glavnem samo v Sremu in Vojvodini koncem 17. stoletja, ko je prišel tja pod vodstvom patriarha Čarnojevića z obljubo posebnih predprav. Poznano je tudi, da se del pravoslavnega življa v Hrvatski, pred manj kot sto leti, ni čutil za Srbe in da so se nekateri smatrali za Hrvate, medtem ko so bili mnogi brez določene nacionalne pripadnosti. Nobenega dvoma ni, da je prvenstveno zasluga pravoslavne cerkve, da ji je uspelo v drugi polovici 19. stoletja "Posrbiti" vse pripadnike pravoslavne cerkve v Hrvatski odnosno prebuditi nacionalno zavest pri širokih narodnih slojih. Dviganje srbske narodne zavesti in politično jačanje srbske narodne skupine v Hrvatski je bilo tudi v korist madžarske politike, ki je poskušala s pomočjo drobljenja političnih sil v Hrvatski in s podžiganjem njihovih medsebojnih borb ojačati svoj položaj v hrvatsko-madžarskih odnosih.

Medtem ko je potekal ta zgodovinski proces, se je v soseščini Hrvatske osnovala suverena srbska država, ki je skoro od samega začetka stremela, da spravi pod svoje okrilje vse Srbe, neglede kje so se nahajali in neglede ali je srbski živelj v neki pokrajini v večini ali ne. Ta nacionalni poziv k združenju vseh Srbov je imel živ odjek med Srbi v Hrvatski, ki so od začetka 20. stoletja bodisi odkrito bodisi na skrivaj delali na tem, da se

združijo s Srbijo in to za vsako ceno ter neglede nato, kako so na tako zedinjenje gledali Hrvati. Ko je prišlo l. 1918 do zedinjenja, so Srbi v Hrvatski postali glavni steber politike narodnega in državnega edinstva, ki je v svoji praktični obliki pomenila hegemonijo Beograda nad Hrvati. To je izzvalo, kot je poznano, nele močno reakcijo Hrvatov proti Beogradu in centralni vladi, ampak tudi proti nosilcem te politike, torej tudi proti Srbom v Hrvatski. Položaj se je nekoliko popravil l. 1927, ko je glavni predstavnik Srbov v Hrvatski, Svetozar Pribičević, začutil, da morajo Srbi v Hrvatski korakati v svoji politični borbi in zahtevah skupno s Hrvati in ko je bila na osnovi te ideje osnovana Seljačko-demokratska koalicija. Kako bi se nadalje razvijali odnosi med Hrvati in Srbi v Hrvatski, da ni prišlo do Aleksandrove diktature in Pribičevićevega izgnanstva in smrti, je težko reči. Dejstvo je, da je velika večina Srbov glasovala na volitvah l. 1935 in l. 1938 za kandidate beograjske vlade in ne za kandidate SDK, ki je bila v opoziciji. "Mi ostajamo zvesti Kralju, Jugoslaviji in narodnemu edinstvu," je izjavil takrat eden izmed srbskih voditeljev v Hrvatski.

S sporazumom l. 1939 se je slika polagoma začela izpreminjati. Srbi v Hrvatski so morda prvič začutili, da niso glavni činitelj pri urejevanju srbsko-hrvatskih odnosov in da ključ rešitve leži v neposrednem sporazumu med Zagrebom in Beogradom, odnosno med večino svobodno izvoljenih hrvatskih in srbskih narodnih predstavnikov. Kaj bi se zgodilo, da je Banovina ostala in da ni prišlo do vojne, je stvar ugibanja. Nobenega dvoma ni, da je velik del Srbov v Hrvatski, zlasti kmetov, sprejel Banovino kot svojo oblast in kot normalno rešitev za dosego svojih političnih in gospodarskih ciljev. Podban in dva izmed desetih načelnikov oddelkov so bili Srbi. Poleg tega smatram, da ne more nihče reči, da so bili Srbi za časa Banovine Hrvatske zapostavljeni ali celo preganjani. Poznan mi je zelo karakterističen slučaj. L. 1940, ko se je z avtomobilom peljal v Dubrovnik, se je Ban Šubašič ustavil v neki docela srbski vasi. Pričakali so ga vaščani na čelu z načelnikom in krajevnim proto, ki se je takoj pritožil, da se cerkvena streha ruši in da parohija nima denarja, da bi jo popravila. Šubašič je na licu mesta potegnil iz žepa 20.000 dinarjev in jih predal proti. Protu, ves navdušen, se je obrnil k ljudem in rekel: "Glejte, dvajset let že zahtevamo v Beogradu, da nam popravijo cerkev, pa nič. A sedaj je prišel med nas hrvatski ban iz Zagreba in takoj ugodil naši želji." Seveda bi bilo naivno, da bi na podlagi takih dogodkov delali nekakšne dalekosežne teorije in politične zaključke, toda dejstvo je, da je velik del srbskega kmečkega prebivalstva v Hrvatski čutil, da mu je Zagreb bližji od Beograda nele geografsko ampak tudi politično, ko je šlo za zadovoljitev njihovih vsakdanjih potreb in za rešitev njihovih konkretnih gospodarskih in socialnih problemov.

KAJ POVZROČA NEZAUPANJE

Vzpostavitev Nezavisne Države Hrvatske je, na žalost, prekinilo politiko sodelovanja med Hrvati in Srbi v Hrvatski in spremenilo državo zaradi zločinške in nore politike Paveličeve vlade v krvavo bojišče obračunavanja med hrvatskimi in srbskimi napeteži. Komunisti so zelo dobro in hitro spoznali možnosti, ki so se jim nudile, da pojačajo svoje akcije in kmalu so zbrali pod svoje nadzorstvo velik del Srbov v Hrvatski, ki so bežali v gozdove, da bi si rešili svojo glavo. Isti proces se je odigraval v Dalmaciji, kjer so Hrvati, bežeči pred pokoljem, ki so ga vršili Srbi in Italijani, padli pod vodstvo dobro pripravljenih in organiziranih komunistov.

S prihodom komunistov na oblast v Hrvatski, so Srbi, ki so bili od prvih dni glavnina partizanske vojske v Hrvatski, avtomatsko zavzeli številne važne položaje v vladi in upravi Hrvatske neglede na to, ali so bili formalno člani komunistične partije ali pa so vanjo vstopili šele naknadno. Vredno pa je zabeležiti, da je danes več kot 40% celokupnega članstva komunistične partije Hrvatske srbske narodnosti, kar je sorazmerno skoro trikrat več kot njihov odstotek v deželi. Zahvaljujoč tem dejstvom, je formalna, a še bolj dejanska oblast Srbov v današnji Hrvatski precej večja kot pa njihova relativna politična moč, kar naravno izziva razumljivo ogorčenost in neugodno reakcijo med Hrvati.

Zaradi preganjanja Srbov v NDH je bila pod novim režimom vnesena v ustavo Ljudske Republike Hrvatske - očitvidno na zahtevo Srbov v Hrvatski - posebna klauzula (čl. 11.), ki določa, da imajo Srbi v Hrvatski iste pravice kot Hrvati. Ta klauzula je s pravnega stališča docela nepotrebna, ker člen 22. iste ustave pravi, da imajo vsi državljani Hrvatske iste pravice in da užij-

vajo isto zaščito "neglede na narodnost, raso in vero." Po mišljenju prof. Jovana Stefanovića z zagrebške univerze, ki je Srb, člen 11 ustave ne menja "hrvatski nacionalni karakter Ljudske Republike Hrvatske", toda nobenega dvoma ni, da ta klauzula docela nepotrebno servira Hrvatom pod nos tako prisotnost Srbov v Hrvatski kot njihove baje ugrožene pravice.

Po poslednjih statistikah je danes na področju velike Beograda (z Zemunom) več kot 80.000 Hrvatov, kar je približno isti odstotek kot odstotek Srbov v Hrvatski. Kaj bi rekli Srbi v Beogradu, ako bi se v statut Mesta Beograda vnesla ista klauzula za Hrvate, ki jo vsebuje čl. 11 ustave Hrvatske za Srbe? Mislim, da bi bila takšna zahteva s strani Hrvatov v Beogradu nele absurdna, ampak tudi docela nesprejemljiva za Srbe.

Kot vidimo torej, dejanski položaj in gotovi formalni predpisi povzročajo tudi danes nezaupanje, razdor in nezdravo atmosfero med Hrvati in Srbi v Hrvatski in onemogočajo, da bi se postavile stvari na pravo mesto, a s tem tudi da bi se uredili odnosi med tema dvema skupinama, ki živita pomešani na istem političnem ozemlju. Vprašanje je, ali je možno stvari popraviti in ugotoviti osnove rešitve tega problema? Po mojem mišljenju je to možno, toda za to je potrebno, da tako Hrvati kot Srbi, zlasti oni v Hrvatski, priznajo nekaj načel in sprejmejo nekaj dejstev, katerih ni mogoče izpremeniti ne da bi bistveno oškodovali interese bodisi enih bodisi drugih.

KAJ JE TREBA PRIZNATI

Katera načela in dejstva bi morali, po mojem mišljenju, priznati Hrvati?

Prvič, Hrvati morajo priznati, da so pravoslavni v Hrvatski Srbi, to je, da so živi del srbskega naroda. Neglede na zgodovinski razvoj, nedvomno drži, da se velika večina pravoslavnega življa v Hrvatski danes smatra za Srbe in da ne želi biti ničesar drugega kot del srbskega naroda. Zato nobeni poskusi, da bi se jih zlepa ali zgrda pretvorilo v nekakšne pravoslavne Hrvate, Vlahe, ali nekaj podobnega, ne bodo uspeli. Nasprotno, taki poskusi takoj povzročajo silno reakcijo pri celokupnem srbstvu.

Drugič, Hrvati morajo priznati, da imajo Srbi v Hrvatski, neglede na svoje število ali odstotek, iste pravice kot Hrvati v celokupnem javnem življenju Hrvatske. Te pravice jim pripadajo in jim morajo biti zajamčene nele na osnovi splošnih načel demokratskega sistema marveč tudi na osnovi dejstva, da Srbi v Hrvatski niso narodna manjšina v konvencionalnem smislu tega pojma, marveč da tvorijo skupaj s Hrvati politično, gospodarsko in socialno eno narod na področju Hrvatske.

Tretjič, Hrvati morajo razumeti, da Srbi v Hrvatski ne morejo in ne želijo prekiniti svoje kulturne zveze z Beogradom in ostalimi deli srbskega naroda, kakor tudi da se ne želijo izločiti iz krila svoje srbske pravoslavne cerkve. Zaradi tega ne smejo Hrvati nikdar voditi politiko ali sprejemati predpise, ki bi Srbe v Hrvatski oddaljevali od njihove kulturne in verske zajednice z ostalimi Srbi, ki živijo izven meja Hrvatske. Takšna politika - kateri smo bili priča v NDH - ne vodi nikamor in ustvarja močno reakcijo pri Srbih, s tem pa tudi njihovo oddaljevanje od Hrvatske kot njihove domovine.

Katera načela in dejstva bi morali, po mojem mišljenju, sprejeti Srbi, zlasti oni, ki živijo v Hrvatski?

Prvič, Srbi morajo uvideti, da so številčno precej mala manjšina v Hrvatski in da ne morejo kot Srbi, vključno dejstvu da so del političnega naroda Hrvatske, imeti v javnem življenju več pravic in številnejše položaje kot pa jim pripadajo po njihovi relativni moči.

Drugič, Srbi v Hrvatski morajo sprejeti Hrvatsko brez vsake omejitve kot svojo domovino in v skladu s tem iskreno in lojalno sodelovati pri političnem, gospodarskem in socialnem napredku Hrvatske, neglede na to, da se morda v danem trenutku interesi Hrvatske križajo z interesi Srbije ali Srbov izven Hrvatske. Srbi v Hrvatski ne morejo izsiljevati Hrvatov s političnim naslanjem na Beograd, ampak morajo razumeti, da je srbsko-hrvatski spor potrebno in lahko rešiti samo neposredno med Zagrebom in Beogradom kot dvema osnovnima partnerjema sporazuma neglede na posebni položaj Srbov v Hrvatski odnosno Hrvatov v srbskih predelih.

Tretjič, Srbi v Hrvatski morajo razumeti, da je tudi v njihovem interesu, da je Hrvatska, v kateri živijo, politično čim močnejša in gospodarsko in socialno čim naprednejša. Kmetu, delavcu, trgovcu, in uradniku-Srbu v Korenici, Pakracu ali Kninu sta politično, a posebno gospodarsko in socialno, bližja Zagreb in Split kot pa Beograd in Niš. Zato je v njihovem interesu, da lojalno sodelujejo s Hrvati v Zagrebu in Splitu in da se ne povezujejo politično

z Beogradom in da ne izvršujejo njegove naloge in direktive.

Pri tem je vredno omeniti, da smo imeli v neki meri podoben slučaj na Čehoslovaškem med obema vojnama. Do pojave Hitlerja in njegovega pangermanizma so Nemci v Čehoslovaški, katerih je bilo mnogo več kot pa Srbov v Hrvatski - okrog 30% - in ki so kompaktno naseljevali zahodno Češko, lojalno sodelovali v Pragi pri razvoju Čehoslovaške Republike in pri njenem gospodarskem napredku neglede na nemški Reich. Ko pa je prišel na oblast Hitler, so se ti Nemci v veliki večini usmerili napram Berlinu, zahtevali združitev z Nemčijo in začeli borbo proti Pragi in sodelovanju s češkim narodom. Kako se je vse to končalo, je dobro poznano. Sudetski Nemci so se sicer zares združili z Reichom, toda to so kasneje drago plačali z izgubo zemlje, na kateri so živeli stoletja, medtem ko so s tem pomagali pahniti Čehe in delno tudi Nemce pod komunistično zem. Tako eni kot drugi danes objokujejo svobodno in demokratsko Čehoslovaško, v kateri je bilo vsem dobro in v kateri so vsi uživali politične svobode in gospodarski napredek.

Končno, Srbi v Hrvatski morajo uvideti, da je ureditev njihovih odnosov in sodelovanje s Hrvati notranja stvar Hrvatske in da ni mogoče najti rešitve s pritiskom in z vmešavanjem celokupnega srbstva v ta problem. Takšna intervencija povzroča nele nemogoče odnose med Hrvati in Srbi v Hrvatski, ampak tudi med Hrvati in Srbi nasploh.

Prepričan sem, da je možno na osnovi omenjenih načel, katere bi morali, po mojem mišljenju, sprejeti vsi dobronamerni Hrvati in Srbi, uspešno in mirno rešiti vse probleme, ki se tičejo odnosov med Hrvati in Srbi v Hrvatski neglede na končno obliko in obstoj neke državne zajednice med Hrvati in Srbi. Ako ne bo prevladal zdrav razum pri reševanju teh problemov vključno s stvarnim dejstvom, ampak sovraštvo, zajedljivost in megalomanske težnje, potem je do cela gotovo, da bodo preje ali kasneje ekstremni elementi tako pri Hrvatih kot pri Srbih ponovno našli priliko, da se obračunajo s puško in nožem, kot se je že enkrat zgodilo v nedavni preteklosti.

PISMO UREDNIKU

Gospod urednik!

V januarskem KLIČU TRIGLAVA sem bral članek č.g. Janežiča, ki je zelo lepo pojasnil, kaj loči kristjane v svetu in želel ljubeznjive sprave vseh ločenih bratov, da bomo zares "vsi eno", kot je to molil Jezus k svojemu Očetu. To naj bi bil glavni namen bližnjega vesoljnega zbora, ki ga je papež Janez XXIII. določil za 11. oktober letos.

Toda mene ne zanima toliko poznanje predmeta, kaj loči kristjane ene Cerkve od drugih. Zdi se mi da smo preprosti kristjani mnogo bolj "praktični", saj včasih res težko razumemo vse te dogmatične razlike in "resnice", ki toliko časa tarejo teologe.

Navadnega človeka, kot imam priliko opazovati in sam to čutim, zanimata predvsem resnica in pravica, kot nam ju delijo. Bog mi je dal toliko razuma, da znam ločiti, kaj je prav in kaj ni prav, kaj je pravično in kaj je krivično.

Jezus ni oznanjal božje resnice učenjakom, ampak je govoril preprostim množicam. Za priče svojega poslanstva si je izbral preproste ljudi in njegov Evangelij je najlepši dokaz te preprostosti ter najzvestejši dokument Njegovega oznanila. Zato ga tudi najbolj iskreno razumejo in se po njem ravnaajo prav preprosti, navadni ljudje.

Tako tudi slovenski verniki razumemo božjo besedo, saj smo v bistvu preprosti ljudje. In zato je treba spregovoriti, ko se bliža vesoljni cerkveni zbor in povedati, kaj nam Slovencem leži pri srcu. Vem, da ste že večkrat dali prostora v svojem listu "ponižanim in razžaljenim", da so si olajšali svoje breme, zato upam, da tudi tega mojega pisma ne boste zavrnil.

Zamejski Slovenci in Cerkev

Gospod urednik, Vi sami dobro veste, v kakšnem položaju se nahajajo naši slovenski bratje ob mejah, v Italiji in v Avstriji. Izpostavljeni so vsem mogočim krivicam, zatiranju jezika in rodu - in često ob molku če že ne s pomočjo visokih cerkvenih oblasti.

Pred leti ste Vi sami pisali, in lani novembra meseca je goriški KATOLIŠKI GLAS lep popisal, kako Vatikan ni branil goriškega nadško-

fa, velikoga Sedeja, ko so hudobni ljudje zahtevali, da izgine iz škofijskega sedeža. Obveščeni ljudje trdijo, da ga je Vatikan preko svojega odposlanca pripravil do tega, da se je odpoval nadškofiji. KATOLIŠKI GLAS je tudi zapisal, kako so slišali umirajočega nadškofa, v zadnjih zdihljajih, malo preden je stopil pred večnega Sodnika, da je obžaloval, da se je dal pregovoriti...

Nikjer v zamejstvu nimajo Slovenci v svojih najvišjih cerkvenih predstojnikih odločnih zagovornikov svojih pravic, kakor je na primer pravica materinega jezika v javnosti in v cerkvi. Povsod so izpostavljeni raznarodovalnim težnjam in dejanjem političnih oblasti, ob molku cerkvenih oblasti. Toda molk je mila beseda, saj se našim bratom ob mejah godijo krivice tudi na cerkvenem polju, saj je slovenskemu duhovniku ponekod zabranjeno obvestiti svoje vernike v slovenščini, da bo na primer tega dne blagoslavljanje hiš in podobno. Med slovenske vernike nameščajo italijanske duhovnike, ki ne znajo slovenskega jezika. Medtem pa so slovenski duhovniki dolžni slepo pokorščino svojim nemškim ali italijanskim škofom. Celo katoliški listi, nemški in italijanski, često grajajo slovenske duhovnike teh krajev, kadar ti branijo jezikovne in druge pravice slovenskih vernikov. Hinavsko jim pričitajo, da zganjajo nacionalizem in podpirajo - komuniste. Vsako politično udejstvovanje Slovencev, vsako zahtevo po spoštovanju jezikovnih pravic, označijo ti "katoliški" listi za nacionalizem ali komunizem! Še več: take očitke mečejo slovenskim duhovnikom celo njihovi italijanski duhovni sobratje!

Tržaški škof je na primer po znani londonski Spomenici glede Trsta (1954), spomenici, ki je predvidela spoštovanje jezikovnih pravic slovenskega ljudstva, svaril italijanske oblasti, naj ne spreminjajo značaja mesta. Vsem je bilo jasno in laški listi so to podčrtili, da je škof s tem mislil na italijanski značaj Trsta. Bil je torej proti spoštovanju pravic za Slovence. Kdo je zganjal torej nacionalizem!?

Gospod urednik! Vi sami ste pred časom obširno poročali v Vašem listu o postopanju celovške škofije do koroških Slovencev! Bodimo si povsem na jasnem vendar, da Koroške nismo izgubili samo po krivdi političnega pritiska nemškega nacionalizma ampak tudi po krivdi nemškega klera.

V videmski pokrajini v Italiji raznarodujejo še naprej naše brate. Pomislite vendar: trideset tisoč slovenskih ljudi nima niti enega slovenskega učitelja, niti ene slovenske ljudske šole! Slovenska beseda je tam povsod preganjana, izganjajo jo tudi iz cerkva. Cerkev ob tem molči odnosno molče odobrava. Za božjo voljo vendar, saj taka krivica vpije do neba! Videmska kurija bi se morala zavzeti vsaj za poučevanje verouka v slovenščini, v osnovnih in srednjih šolah. Oh, ne! Sajga niti povsod v slovenskih cerkvah ne poučujejo v slovenščini!

Je mar to tista krščanska ljubezen, ki naj zdini vse kristjane? Jezus je ukazal spoštovati vsakega človeka in zagrozil je: "Gorje mu, kdor bo delal krivico!" Naročil je apostolom: "Pojdite in učite vse na rode!" V italijanščini? V nemščini?

Medtem pa smo slovenski verniki dolžni prispevati za svete misije, čeprav smo sami potrebni misijonarjev, da nam naših bratov ne raznarodijo preveč hitro. Takih misijonarjev nam pa nobena kurija ne pošlje ali celo dovoli!

Vera ni le v prejemanju zakramentov in spoštovanju le nekaterih cerkvenih zapovedi. Vera naj zajame vsega človeka, vse njegovo življenje, od materinega jezika do udejstvovanja v javnem življenju.

Naši duhovniki ne smejo ali si pa ne upajo spregovoriti jasno in odločno besedo, ko so priče hudobnega početja proti našim bratom v zamejstvu. Dolžni so pokorščino svojim tujim škofom, zato gre raznarodovanje naprej. Vera upada, zaupanje v takšno cerkveno oblast pa še bolj. "Roma locuta, causa finita" gre le predaleč!

Slovenci nimamo svojega kardinala. Kdo naj nas torej zastopa in brani? Hrvati so ga imeli, dokler je bil dr. Štepinac žrtev komunizma. Tudi Čehi ga nimajo. Ni čudno, če potem ljudje govorijo, da so imeli Hrvati svojega kardinala samo zato, ker je bil preganjan od komunistov. Medtem pa jih imajo Italijani celo kopico. Pa vendar zahaja v cerkev samo 25% Italijanov...

Kako naj potem Slovenci s srčno radostjo želimo in svetujemo pravoslavni Slovanom, naj se zedinijo z nami katoličani, ko pa navedene in splošno poznane razmere tega ne svetujejo!? Pomislite, gospod urednik! V Trstu obstoja desetletja srbska pravoslavna občina, kjer bratje pravoslavne vere najboljše in najlažje vidijo, kaj počne italijanski kler proti Slovincem. Kako naj vendar potem ti pravoslavni pristanejo na neko zedinjenje, če pa sami na lastne oči vidijo, kako je s tem Jezusovim naukom o ljubezni...

Slovenci verujemo v Boga in v Kristusov nauk. Od tega gotovo ne bomo odpadli. Lagali pa bi pred Bogom in sebi bi delali krivico, če bi trdili, da smo z navedenimi razmerami zadovoljni. Kako naj bomo zadovoljni, kako naj molčimo, ko pa cerkvene oblasti ne spoštujejo našega jezika in ne branijo naših pravic!

Sam sem nekje v zamejstvu slišal, kako je slovenski duhovnik glasno v cerkvi, polni samih slovenskih vernikov, goreče molil: "Reši nas, Gospod, tega sramotnega raznarodovanja!"

"Do papeža pojdemo..."

Sv. oče bi moral vedeti za vse, kar se krivičnega dogaja. On bi moral odločno nastopiti v obrambo revnih, trpečih, preganjanih. Sama navodila nič ne zaležejo, ker je preveč hudobije vsepovsod.

Vi gotovo dobro veste, gospod urednik, da so se pred časom nekateri slovenski duhovniki v zamejstvu odločili, da sporočijo sv. očetu vse, kar se pri njih krivičnega dogaja. Toda naleteli so na glavno oviro: kako sploh priti do papeža? Vem potem, da so drugi dosegli možnost takega sporočila potom nekega tujega kardinala. A so nazadnje to pot opustili, ker so imeli tehten razlog za to... Pokorščina do škofa?

Vse to priča, da slovenski vernik ne more do sv. očeta, da bi mu prosto potožil in se pritožil. Pa to je vendar grozno že ob sami misli!

Ko Cerkev kliče k zedinjenju vseh kristjanov, ki naj zgradijo mogočen jez proti brezbožnosti, naj vendar popravi predvsem krivice, ki se godijo našim bratom v zamejstvu, da bodo tudi oni deležni človeškega dostojanstva in krščanskega ravnanja in življenja.

Ker ne vidim druge poti in načina, kako opozoriti na to pereče vprašanje, vprašanje, ki spričo vesoljnega cerkvenega zbora in kliča po zedinjenju ni brez vsakega pomena, se obračam na Vas, gospod urednik, s tem pismom. Prosim, objavite ga in storite, kar je v Vaši moči, da slovenska pritožba najde pot kam naprej. Čutim, vem, da bo to v korist vere in v korist zedinjanja kristjanov.

Preprosti
slovenski vernik

PREJELI SMO in ZAHVALIMO: "Tito between East and West" by Ilija Ju-kić (DEMOS, London, 1961); "Yugoslav Communism - A Critical Study" by Charles Zalar (U.S.A. Congress, Washington 1961.); "Pravljice", A.S. Puškin; poslovenil Dr. T. Debeljak (Slov. kult. akcija, 1961.); "Zbornik Koledar Svobodne Slovenije" (Buenos Aires.)

KLIC TRIGLAVA izhaja okoli 20. v mesecu. Izdaja ga "Slovenska Pravda". Samo članki, podpisani od izvršnega odbora, predstavljajo njeno mišljenje.

Urednik: Dušan Pleničar.

UREDNIŠTVO: 76 Graeme Road, Enfield, Middx.

UPRAVA: BM/TRIGLAV, London, W.C.1.

GOSPODARSKA VEDA V ENCIKLIKI

MATER ET MAGISTRA

- Od našega gospodarskega dopisnika -

II. IZHODIŠČE

Stališče Cerkve, da ima pravico učiti o gospodarstvu na splošno, je razumljivo, če upoštevamo, da je človek, ki mu velja vsa skrb, v gospodarstvu tako sredstvo kot smoter. Kot potrošnik je smoter, zakaj po pameti je glavni namen gospodarstva zadovoljiti človeške potrebe. Kot proizvajalec je sredstvo, produkcijski faktor kot pravimo, ki ga je treba uporabiti na tak način, da bo smoter dosežen kar najboljše. Toda kljub temu, da je človek "produkcijski faktor", ostane človek in skrbeti je treba, da zaradi tega ne bo trpelo njegovo dostojanstvo ali zdravje. To je še posebno važno, ker koncem konca človek proizvaja sam zase in bi bilo smešno, če bi v ta namen žrtvoval samega sebe.

Pogosto slišimo pripombe, kako lepo in bogato bi lahko bilo življenje, če bi v mirnem času organizirali gospodarstvo tako, kot je organizirano za časa vojne. To je nesmisel. Vojno gospodarstvo deluje na poseben način, ker v vojni nadomestimo gospodarski cilj zadovoljitve človeških potreb z izvengospodarskim ciljem zmage nad zunanjim sovražnikom. Z eno besedo: posamezniki žrtvujejo zadovoljevanje svojih potreb zmagi nad sovražnikom. V normalnih časih ne moremo poboljšati zadovoljevanje svojih potreb s tem, da v ta namen žrtvujemo zadovoljevanje svojih potreb.

Papeška okrožnica pravi "individualno človeško bitje je temelj, razlog in smoter vsake socialne ustanove", torej tudi gospodarstva. To je izhodišče: človeško bitje je na tem svetu vrhovna vrednota. Kako se to sklada z napadom prejšnje okrožnice "Quadragesimo Anno" na "individualizem"? "Individualizem" v tej zvezi očitno pomeni pretirano poudarjanje posameznika in njegovih pravic, medtem ko je treba upoštevati, da človek živi v družbi in ima zato kot moralno bitje sicer pravice a tudi dolžnosti. To je vsakomur razumljivo. Pretirani "individualizem" je bil očitno mogoč le v času, ko je bil reakcija na nasprotni ekstrem izključnega poudarjanja dolžnosti in družbe.

Tudi današnje poudarjanje "skupnosti" v nasprotju s posameznikom je podobna skrajnost. Skupnost sama po sebi ni nič, živa je le kot skupnost posameznikov in zato ne moremo doseči prav nič, če skušamo izboljšati svet s tem, da žrtvujemo posameznike skupnosti. (Quadragesimo Anno izrecno svari pred "kolektivizmom") Podobna misel je zajeta v katoliški doktrini o občem dobru - bonum commune, ki je uravnotežena svota pravic in dolžnosti posameznikov.

Zaradi stališča Cerkve, da je po svoji naravi v gospodarstvu človek osnovna vrednota in da zaradi tega tudi kot "produkcijski faktor" ne more nikdar postati samo sredstvo ali blago, mora seveda morala prevevati celotni gospodarski red. To gre tako daleč, da mora država delno predpisati delovne pogoje, pod katerimi je dovoljeno "delovno silo" zaposliti, in sicer celo, če bi delavci sami bili pripravljeni pristati na težje pogoje. Sem spadajo predpisi o prepovedi zaposlitve otrok, o zaposlitvi žensk, o delovnem času in podobno.

Spočetka so nekateri ekonomisti trdili, da taki predpisi nasprotujejo načelu svobodnega tekmovanja, toda praksa je pokazala nasprotno. Danes ravno tako imenovani ordo-liberali s središčem v Nemčiji učijo, da je svobodno tekmovanje mogoče le, ako država najprej določi meje (okvir, red = ordo), v katerih naj se vrši. Seveda poleg teh izrecnih predpisov, ki so potrebni že zaradi izenačenja pogojev med podjetji, vsi, ki se gospodarsko udeležujejo, morajo upoštevati tudi druge moralne zapovedi in prepovedi.

Vendar morala (kolikor ne gre za višje evangeljske svete revščine, čistosti in pokorščine, ki so pa le za nekatere), ne prepoveduje stremjenja za materialno blaginjo posameznikov ali skupin posameznikov. Mater et Magistra izrecno pravi, da sta "znanstveni in tehnični napredek in iz

njiu izhajajoča materialna blaginja dobri stvari z velikim pomenom za človeško civilizacijo." Seveda človek ne sme pozabiti, da so še druge vrednote poleg materialnih in da ne more postati boljši človek, ako se za nje ne meni. Zato okrožnica posebej opozarja na resničnost besed: "Zatorej iščite najprej božje kraljestvo in njegovo pravičnost, in vse ostalo vam bo dodano." Vsak opazovalec gospodarskega življenja ve, da včasih celo gospodarske cilje dosežemo prej, ako naš duh ni zapičen samo vanje.

To pa ni vedno lahko, zakaj "moderna družba je zapisana materializmu" in "sebičnost je v človeku globoko zakoreninjena". Posebno druga ugotovitev je važna za nadaljnjo razlago gospodarstva. Predvsem moramo podčrtati, da človek ni popoln in ima napake, kar je vsebovano tudi v verskem nauku o izvirnem grehu. Zadnja okrožnica pravi, da nepopolne in zmotne ideologije ne ustrezajo, ker ne upoštevajo celotnega človeka, posebno ne upoštevajo nekaterih neizogibnih slabosti kot sta bolezen in trpljenje, slabosti, ki jih tudi najnaprednejši gospodarski in družbeni sistemi ne morejo odpraviti. Iz tega sledi, da tudi človeška družbena organizacija ne more biti popolna in brez napak. Vsak poskus, organizirati popolno družbo brez napak, v kateri bi na pr. vladala popolna enakost, je utopija, ki lahko škodi dosegi čim manj nepopolne družbe, v kateri bo življenje tudi materialno kar najboljše. Zavedati se moramo svojih omejitev.

Teh so se zavedali klasični ekonomisti 19. stoletja, ki so za osnovo svojih razglabanj vzeli fikcijo tako imenovanega "homo oeconomicus", človeka, ki ga pri njegovem delovanju žene samo želja čim večjim zaslužkom oziroma dobičkom. Očitno je, da so si Smith, Ricardo itd. bili na jasnem, da gre pri tem za podmeno, t. j. da jemljejo nekaj, kar ni resnično, vsaj ne popolnoma resnično. Resnično pa je vendarle v toliki meri, da na tej podlagi redoma lahko razlagamo gospodarske pojave, medtem ko ne bi mogli razložiti ničesar, če bi človeku pripisali kot fikcijo popolni altruizem. Niti seveda fikcija, na kateri utemeljujejo klasični ekonomisti svoje teorije, ne pomeni, da se navdušujejo nad sebičnostjo ali da od vseh zahtevajo, da morajo biti sebični.

Mater et Magistra potrjuje pravico do lastnine: "Pravica privatne lastnine na dobrinah, vštevši proizvajalne dobrine, ima trajno vrednost. Je del naravnega reda, ki uči da je človek pred družbo in da mora družba biti urejena, kakor ustreza blaginji posameznika." Okrožnica dodaja citat iz Quadragesimo Anno: "Torej je treba zasebno lastnino imeti za jamstvo bistvene svobode posameznika in istočasno kot neizogiben element v resničnem družbenem redu".

Ravno izkušnje v komunističnih deželah so pokazale, kako je gospodarski uspeh odvisen od tesne zveze med sredstvi za delo in posamezniki. V sovjetskem tisku se je nedavno pojavil izraz "obezlička" (gl. Times I. I. 1962), ki pomeni izgubo zveze med stroji in posamezno človeško osebo. Posledica je, da se nihče ne briga za nič po pravilu, ki so ga ugotovili tudi v Jugoslaviji: "Kar je vseh, ni nikogar." Profesor Mirković pa piše v svoji knjigi o gospodarski politiki FNRJ: "U kapitalističkom poduzeću onaj, koji donosi odluku, snosi i riziko za njezin uspeh. On odgovara svojim kapitalom i dobiti, koju je mogao ostvariti, a koja mu je zbog pogrešne odluke izmakla... Pogreška kapitaliste prevladuje se odmah na njega. Stoga on budno pazi da ne donese odluku koja ne bi odgovarala uvjetima i mogućnostima. U socijalizmu toga nema. Pogrešna odluka se ne prevladuje na onoga, tko ju je donio." To so važne ugotovitve za gospodarsko psihologijo. So tako prepričljive, da, kakor pravi okrožnica, mnogi, ki so bili do nedavnega proti zasebni lastnini na proizvajalnih dobrinah, "znova proučujejo svoje stališče v luči jasnejšega razumevanja družbene zgodovine, in se sedaj izjavljajo za ohranitev te pravice". Govora je seveda o raznih demokratičnih socialistih, na pr. o nemških so-

Mater et Magistra tudi obnavlja ugotovitev, da je gospodarski red učink osebne iniciative zasebnih državljanov, kajti izkušnja je pokazala, da tam, kjer ni zasebne iniciative, pride do politične tiranije in povrh do gospodarske stagnacije. Državna oblast sicer more imeti vpliv na gospodarstvo, toda vodilno načelo mora biti subsidiarnost, t. j. da si država in druge višje družbe nikdar ne smejo lastiti funkcij, ki jih učinkovito lahko opravijo nižje družbe in seveda predvsem posamezniki.

TITOV KONEC

V drugi polovici januarja se je vršilo v prostorih Liberalne Internacionalne v Londonu predavanje dopisnika DAILY TELEGRAPH, g. Davida Floyd, o "Jugoslaviji v komunističnem taboru". G. Floyd je mlajši časnikar, ki je dobro poznani svojim čitateljem po svojih reportažah o dogodkih v vzhodni Evropi. Jugoslavijo pozna še dokaj dobro in je prisostvoval tudi konferenci neopredeljenih držav v Beogradu. V dobro mu lahko štejem dejstvo, da je skromen in da si ne domišlja, da ima položaj v Jugoslaviji v malem mazincu, čeprav ima nedvomno precej izdelane poglede, kar se tiče Titovega režima.

Po uvodni ugotovitvi, da sta bila pomen in važnost Tita na Zahodu nesorazmerno napihnjeni po l. 1948, je g. Floyd dejal, da je Titova zvezda definitivno ugasnila z beograjsko konferenco neopredeljenih držav. To je bila Titova poslednja možnost, da se zares uveljavi kot neopredeljen politik svetovnega značaja. Toda, prav tako kot je to možnost zamudil za časa madžarske vstaje, ko ni odločno obsodil sovjetske intervencije, enako jo je zamudil za časa beograjske konference, ko je razdelil neopredeljene politike v dva tabora, ker ni obsodil obnove sovjetskih jedrskih poskusov. Celó Naser se je bolje izkazal.

"Neopredeljeni" bi lahko igrali veliko vlogo v svetu, je zagotovil Floyd. To se je izkazalo na skupščini Združenih Narodov, kateri je prisostvoval tudi Tito. Z beograjsko konferenco bi si lahko začrtali svoj program akcije, katerega bi tako Vzhod kot Zahod moral jemati v poštev. Toda Titov govor je uničil tako upanje. Danes je malo verjetno, da bi še kdo mogel spraviti tkzv. "neopredeljene" skupaj za isto mizo. Vsaj na Nehruja ni računati.

Tito tudi ni odigral v satelitskih deželah one vloge, ki so jo pričakovali od njega na Zahodu. Prilika je bilo mnogo, toda ni nobenega dokaza, da je Tito podprl katerokoli stremenje, da bi vzhodno-evropske dežele postale manj odvisne od Moskve. Da je imel možnost, da to stori, je nedvomno, toda storil ni. V vseh važnejših svetovnih vprašanjih je solidno stal na strani Moskve.

Gospodarsko stanje v Jugoslaviji tudi kaže, da ni Tito storil nič več kot bi storil vsak drugi, ako bi dobil vso ono ameriško in zahodno-evropsko pomoč. Obratno, s svojim vztrajanjem na marksistični liniji, je spravil gospodarstvo v obupno zmedo, v kateri prevladuje širokopotezna korupcija, špekulacija in črnoborzijanstvo. Da je ukinil kolektivizacijo zemlje in razpustil zadruga, ne more biti vzeto kot njegova želja po liberalizaciji, marveč samo kot nujnost, da kmetje pridelajo več poljedeljskih pridelkov, ki bi jih sicer ne pridelali. V industriji še vedno igra vlogo državno planiranje in je zato neumestno govoriti o samoupravi delavskih svetov. Poleg tega korupcija, ki jo najdeš na vsakem koraku, onemogoča vsako pozitivno poslovanje.

Nekdo bo nedvomno moral plačati za to početje. Dokler je Tito živ, bo morala še kako, ker je on edini človek, ki drži stvari skupaj. Toda, čim bo on odšel, bo dežela padla v kaotično stanje, iz katerega bodo Sovjeti tisti, ki bo do izvlekli največjo korist, je zaključil g. Floyd.

V razpravi, ki je bila dokaj prekratka, da bi se lahko zadostilo gotovim vprašanjem, ki jih je g. Floyd pustil odprta odn. nerazjasnjena - od česar bi imeli korist predvsem poslušalci nejugoslovanskih narodnosti - je dr. Sirc izrazil mnenje, da se je gospodarsko stanje v Jugoslaviji vidno poboljšalo v zadnjih nekaj letih, medtem ko je g. L. Zupan izrazil dvom, da bi bili ravno Sovjeti tisti, ki bi naj najbolj izkoristili kaotično stanje v slučaju Titove smrti. Enako kot še nekateri drugi v debati, je smatral, da bi se moral tudi Zahod pripraviti za ta trenutek, ker si ne more privoščiti, da bi Jugoslavija ponovno padla pod sovjetsko dominacijo, G. Floyd je k temu odgovoril, da ni ekonomist, da bi ocenil stanje jugoslovanskega gospodarstva, a da ne vidi možnosti, da bi s sedanjo korupcijo lahko šli v Jugoslaviji v nedogled. Kar se drugega tiče, pa se je stringal, da obstoja nevarnost lokalne vojne odn. gverile, ako bi po Titovi smrti Sovjeti hoteli s silo spraviti Jugoslavijo pod svojo oblast. Svoje mnenje, da bo nastal kaos po Titovi smrti, je utemeljil s tem, da obstojajo razdiralne sile med narodnostmi, ki sestavljajo Jugoslavijo, katere danes kroti edino Tito, in pa da ne obstoja nobena druga osebnost, ki bi lahko Tita nadomestila. Prišlo bi na začetku do "kolektivnega vodstva", ki bi kasneje nujno razpadlo vsled notranjih razprtij.

Predavanje je bilo dobro obiskano. Prisostvovali so mu tudi dr. Grisogono, dr. Krnjevič, Ilija Jukič, dr. Tomič, Desimir Tošić, Nenad Petrovič in M. Marčetić. Negativna stran takih predavanj je v tem, da predavatelji običajno niso tako odkriti, kadar pišejo o istem predmetu v časopisih. Tam jih običajno omecuje uradna politika uredništva - in angleška previdnost. LOJZE ZUPAN

NAPREDNO ŠOLSTVO

Na II. plenumu SZDL Slovenije (socialistične zveze) je predsednica Vida Tomšičeva izjavila, da je problem odnosa udeležbe družbenih služb v nacionalnem dohodku predvsem stvar konkretné politike in s tem družbenega sistema, t. j. "politike vladajočega razreda". Dejala je, da imajo kapitalistične dežele, ki imajo precej višji nacionalni dohodek kot pa Jugoslavija, razmeroma zaostalejšé šolstvo. "To politiko dela pri nas občan v komuni," je ponosno zatrdila Vida in hitro dodala, da je treba šolstvu zagotoviti "materialno bazo" z dviganjem "zavesti občana o nujnosti teh služb" - t. j.: višjimi davki.

Kako izgleda to "naprednejše šolstvo" in ta "konkretna politika"?

Dejstvo je, da primanjkuje Sloveniji na podlagi razpisanih mest 1506 učiteljev. Mladina kaže zelo majhen interes za študij humanističnih predmetov na univerzi, medtem ko se vedno večje število absolventov učiteljskih in Višje pedagoške šole zaposluje povsod drugod samo ne v prosvetni stroki. Lansko leto ni bilo realnega povečanja sredstev v šolskih skladih. Povečali so se sicer za 22%, toda izdatki so poskočili za 35%, od česar je šlo 20% za povečanje osebnih dohodkov pedagoškega osebja. Kljub povečanju dohodkov pa so plače prosvetnih delavcev še vedno dosti nižje kot pa dohodki delavcev v drugih službah in v gospodarstvu. Po drugi strani se število šol stalno dviga. V šolskem letu 1960-61 so bile v Sloveniji 1202 osnovni šoli z 239.974 učenci, 27 gimnazij s 7700 učenci, 52 različnih srednjih strokovnih šol s 13.373 učenci, a na višjih, visokih šolah in fakultetah je bilo 13.492 študentov. Poleg tega obstojajo centri za izobraževanje v gospodarskih organizacijah, delavske univerze in uvedba izrednega študija na skoraj vseh fakultetah, visokih in višjih šolah.

Število šol in učencev nikakor ne pomeni, da imamo v Sloveniji naprednejše šolstvo kot v drugih deželah. Zaradi pomanjkanja sredstev in učiteljev so morali šolski organi ukiniti nekatere predmete ali pa zmanjšati število ur pouka. Struktura absolventov kaže občutno dezorientacijo na prosvetnem polju. Razmerje med strokovnjaki z visoko in tistimi s srednjo strokovno izobrazbo je v nekaterih gospodarskih panogah 1:4 v korist tistih z višjo ali visoko strokovno šolo namesto da bi bilo ravno obratno. Od absolventov tehniških visokih šol je samo 20% strojnih inženirjev (v tujini ta odstotek znaša 50%), kar pomeni, da je drugih - zlasti inženirjev kemične in metalurške stroke - dosti več kot pa jih je možno zaposliti. Vzrok je tudi v tem, da je ponekod nemogoče sprejeti vseh kandidatov, ki bi se radi vpisali na določene šole zaradi pomanjkanja učiteljev in sredstev. Oni, ki so sprejeti v šolo v kakem drugem mestu, se morajo bodisi voziti, bodisi dobiti mesto v dijaškem odn. vajeniškem domu. Toda materialni položaj teh domov je enako kritičen. Sedaj je prišlo do "konkretné politike", da se morajo stroški za vzdrževanje, vključno amortizacijski stroški, teh domov kriti iz žepa gojencev odn. njihovih staršev samih. A kar se tiče izrednega študija na fakultetah in drugih šolah s strani že zaposlenih v gospodarstvu, pa imajo gospodarske organizacije precej drugačno politiko od "konkretné politike" in ne gredo študentom na roko.

Vida Tomšičeva ima prav, ko trdi, da "to politiko pri nas dela občan v komuni", toda pri tem ne gre samo za njegovo "zavest", ampak tudi za jasnost pojmov, kajti ubogemu občanu se že meša od tolikega govoričenja. Po eni strani izgleda, da je odgovoren za procvit šole, po drugi strani pa se na veliko govori o samoupravi v prosveti in o "delitvi dohodkov v posameznih kolektivih". To delitev dohodkov je pojasnil Stane Kavčič takole: "Vzemimo neko občino. Če bi ta občina dala svoja sredstva za šolstvo šolskemu skladu, potem pa prepustila prosvetnim kolektivom, da sami po lastni uvidevnosti delijo in tehtajo tisto malo, kar je, bi to že bil demokratični korak naprej. Toda če jim pa občinski referent za proračun po stari navadi jasno pove koliko je za črnilo, koliko za to in koliko za ono - in vi nimate tu več kaj deliti, je pa to nesporno stari odnos, ki ustvarja določene probleme."

Izgleda torej, da bi bilo prekrasno, ako bi občine dale denar šolskim skladom, s katerimi bi prosvetne ustanove razpolagale kot se jim zdi. Toda to ni mogoče, ker "konkretna politika" veli, da je treba šolske sklade deliti "po učinku". A kako meriti "učinek" prosvetnega delavca je vprašanje, ki povzročilo, da so si sedaj učitelji skočili v lasé - na račun učencev. "Naprednejši" učitelji mlajših let zahtevajo, da ni nobene razlike med onimi, ki so po učevali dvajset let in onimi, ki so komaj postali učitelji. Njihov argument je, da so mlajši učitelji fizično bolj vzdržljivi - čeprav, kot starejši učitelji pravijo, zaradi pomanjkanja prakse manj pametnejši. Oboji pa bi se morali zavedati, da bo končno partija ona, ki bo o tem odločila, ne pa oni, ker je to stvar "konkretné politike" vladajočega razreda. M.P.G.

OD MESECA DO MESECA

ŠOLSKA NALOGA

Na težka vprašanja šolstva opozarja pismo, katero je sekretariat izvršnega odbora zveznega odbora Socialistične zveze pred mesecem razposlal republiškim glavnim odborom zveze. K tem vprašanjem sta pripomogla resolucija zvezne skupščine o šolanju tehničnega osebja in osnovni zakon o finansiranju šolstva, ki je skrb za šole prenesel na komune. Kot pravi pismo, prihaja do nesoglasja med sredstvi, ki jih družba odmerja šolstvu, in naraščajočo potrebo po šolanju delovnih ljudi, kakor tudi mladine. Položaj se predvsem zaostre v mestih in v nerazvitih komunah. Poleg tega se je pokazalo, ugotavlja pismo, da osebni prejemki prosvetnih delavcev zaostajajo za prejemki v drugih strokah, kar povzroča, da se mladina izogiblje učiteljišč in pedagoške stroke na splošno. Pismo opozarja republike in komune, da morejo po potrebi povečati dajatve za šolstvo, in priporoča, da se Socialistična zveza posveti temu vprašanju kot važni politični nalogi.

Na posvetovanju o položaju šolstva in fizkulture, katero je sredi februarja sklicala Stalna konferenca mest, so ugotovili, da je položaj težak, ker za eno in drugo primanjkuje denarja. Milka Minić je priporočila komunam, naj iščejo rešitve z lastnimi sredstvi, a je obljubila, da bo pomagal Zvezni izvršni svet, ki prouča je celotno vprašanje.

Pritožbe o pomanjkanju denarja za šole se razlegajo že od srede l. 1961, med tem ko je stiska še starejša. Nerazvitim občinam primanjkuje denarja in se je po Srbiji dogajalo, da cele mesece niso plačevali učiteljev, ali pa lanske jeseni enostavno niso odprli niti štiriletnih šol, čeprav je obvezna vzgoja osemletna. Po mestih učitelje sicer plačujejo, čeprav le skopo; primanjkuje pa šolskih prostorov, ker število šoloobveznih otrok zaradi priseljevanja v mesta naglo raste. Težave imajo tudi tehniške šole, ker bi občine rade, da bi zanje prispevala podjetja, ta pa jih odrivajo občinam.

V Sloveniji je nekaj izjem. Tovarna ISKRA iz Kranja je ustanovila za Bežigradom šolo za vajence, ki bo na stopnji srednje tehnične šole.

Razvojlana železnica

Letos so končno začeli urejevati ljubljansko železniško vozlišče. Deloma so se lotili dela, ko so prestavili tovorno železniško postajo iz Šiške v Moste, kurilnica in ranžirna postaja pa bosta v Zalogu. Dolga leta se je vlekla včasih kar žolčna razprava, kaj naj napravijo: poglobe progo skozi mesto, jo dvignejo, ali pa enostavno uredijo podvoze na glavnih cestah. Pred vojno so o tem le razpravljali. Po vojni so zgradili podvoz na Tržaški cesti, zdaj pa so se odločili tudi za ostale podvoze, ne mogoče zaradi tega, da bi bili najboljši, pač pa ker so najhitrejša in najcenejša rešitev. Že jeseni so pričeli razkopavati, letos pa naj bi dokončali podvoze na Titovi cesti pri postaji in na Celovski cesti. Zaradi tega bodo morali prestaviti progo skozi Tivoli v dolžini poldruga kilometra in jo dvigniti za poldrugi meter. Na postaji bodo uredili pet peronov (zaenkrat potniki še skačejo čez tire). Celotne stroške računajo na 10 milijard dinarjev. Lani je ljubljanski mestni odbor nakazal 400 milijonov v ta namen, da bi začeli z delom.

V letošnjem planu je za železnice predvideno 175 milijard dinarjev; od tega le 4 milijarde za ureditev glavnih vozlišč v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Skopju in Sarajevu. Sodeč po tem bo Ljubljana morala še nekaj časa potrpeti s postajnim poslopjem, zgrajenim pred dobrimi sto leti.

Počitniško potovanje

Tito se je koncem januarja naveličal mraza in Brionov in je z Galebom odplul na počitniško potovanje za soncem v Egipt in Sudan. Seboj je vzel ženo Jovanko, pisatelja Krležo, tajnika Crnobrnjo, adjutanta Šumonjo in dva bivša poslanika v Kairu, Djerdjo in Dugonjića. Tito in Naser se imata rada in se, kot pišejo egiptovski in jugoslovanski časopisi, tudi ob zasebnih obiskih vselej pomenita o težavah, ki tarejo svet in neblokofske dežele. Tito je v Luxorju ogledoval razvaline, v Aswanu gradilišče, nato pa je odpotoval na zasebni obisk v Sudan.

* * *

205 jugoslovanskih študentov tehnike je odšlo na obisk Združene arabske republike na vabilo ministrstva za kulturo.

V Kartumu v Sudanu so jugoslovanska podjetja zgradila in opremila tovarno kož, v okviru jugoslovanskih investicijskih kreditov Sudanu.

Za gradnjo novih modernih cest bodo letos investirali 42 milijard dinarjev. Od skupne dolžine 800 km bodo najvažnejša dela na cesti Bratstva in edinstva na odseku med Paračinom in Osipaonico dolgim 95 km in na dveh krajših odsekih v Makedoniji. Na jadranski magistrali bodo zgradili 40 km pri Šibeniku, 40 km med Podgoro in Pločami, ter nekaj malega od Dubrovnika do novega letališča v Čilipih. V Sloveniji nameravajo dograditi ljubeljski tunel in nadaljevati s cesto Dravograd-Maribor-Murska Sobota.

Za železnice bodo letos investirali 175 milijard dinarjev in to predvsem za modernizacijo in pa za nadaljevanje gradnje prog Sarajevo-Ploče, Beograd-Bar in Knin-Zadar. Progo od Knina do Kistanj so že izročili prometu, do konca leta naj bi dokončali še 35 km dolg odsek med Kistanjami in Benkovcem.

JAT bo s 1. aprilom uvedel novi vozni red. Tako bo Jugoslavija zvezana z 8 rednimi in 3 sezonskimi linijami z tujino. Šestkrat na teden bo zveza med Beogradom in Parizom preko Zagreba in Münchena. Na progah Beograd-Zagreb-Frankfurt-London in Beograd-Zagreb-Zurich bo po eden let več na teden, medtem ko BEA ukinja let iz Londona v Beograd kot nedonosen. Med Beogradom in Frankfurtom preko Zagreba in Dunaja in na progi Beograd-Zagreb-Rim bodeta dva leta tedensko. Enkrat na teden bo zveza na redni progi Beograd-Zagreb-Praga-Berlin in na sezonski Dubrovnik-Zagreb-Dunaj. Trikrat na teden na progi Beograd-Atene-Kairo in verjetno enkrat na teden med Beogradom in Tirano. Skozi poletje bo dvakratna zveza na teden med Beogradom, Dubrovnikom in Rimom in enkrat na teden med Splitom, Zagrebom in Dunajem. Na domačih progah bodo z novimi Convair letali zveze bolj pogoste.

V Lukavcu v Bosni so odprli novo tovarno dušikovih gnojil, ki bo dajala v prvi fazi 120.000 ton dušika, kasneje ko bo pa povsem dograjena bo proizvodnja podvojena. Ta tovarna, ki je del velikega kemičnega kombinata je popolnoma avtomatizirana. Dušik bodo delali iz zraka in plinov, ki nastajajo pri proizvodnji koksa. Poleg tretje koksne peči, ki je že zgrajena, bodo letos dodali še nov obrat, ki bo proizvajal fenol, katerega se rabi za produkcijo plastičnih mas in umetnih vlaken.

Zdaj so končno vpeljali enoten kurs za dinar in tako tudi turisti dobe 750 dinarjev za 1 dolar (preje 600 din za dolar).

Jugoslovanska industrija stekla je lani proizvedla 8,7 milijonov kvadratnih metrov steklenih plošč, 67.000 ton votlega stekla, 1,2 milijonov komadov optičnih steklenih predmetov in 950 ton stekla za laboratorije. Do leta 1964 bodo zgradili 3 nove tovarne, med njimi eno v Novem mestu.

Doma imajo zdaj 1.822.000 radijskih prejemnikov, dvakrat toliko kot pred 4 leti, oziroma 1 na vsakih 10 Jugoslovancev. Koncem leta 1961 je bilo že 62.000 televizorjev. Ker pa je domača industrija sposobna da naredi 100.000 televizorjev na leto se bo to število naglo dvignilo.

Ladjedelnica v Piranu bo zgradila 2 vlačilca za Gvinejo v okviru jugoslovanskih kreditov Gvineji. Vlačilca sta namenjena za službo v konakrijski luki in bosta opremljena z motorji po 1.000 ks izdelanih v Litostroju.

Za rekonstrukcijo ravenske jeklarne bodo porabili 15 milijard dinarjev s čemer se bo dvignila proizvodnja surovega jekla od sedanjih 85.000 ton na 150.000 ton.

V Beogradu so konferirali o kruhu. Ugotovili so, da preskrba s kruhom že dolgo ni zadovoljiva. Od 4.000 pekarn jih je kakih 630 še vedno v privatnih rokah, kjer pečejo kruh na zelo primitiven način. Cene kruha so kontrolirane in tako podjetja ne morejo narediti dovolj denarja, da bi se same modernizirale. Računajo, da bi bilo potrebno 10 milijard do leta 1965, da bi se pekarnice modernizirale.

Sedmi mednarodni sejem tekstilnega blaga, oblek, usnjenih izdelkov in obutve MODA 62 se je vršil januarja v Ljubljani, kjer so zaključili posle v vrednosti preko 11 milijard dinarjev.

Ljubljanska opera je gostovala 11. februarja v Celovcu. Kot gost koroškega poveljarja je ob tej priliki odpoval v Celovec Miha Marinko, kakor tudi Joža Vilfan in predsednik ljubljanskega ljudskega odbora Marijan Tepina.

Znani hrvaški kipar Ivan Meštrović je umrl v Kaliforniji 17. januarja. Z letalom so ga prepeljali do Zagreba in ga pokopali v njegovi rojstni vasi.

IVAN STANIĆ